

DOMOVINA.**Vredništvo:**

na Travaliku št. 277. I. nadstr. (ono skrbi tudi za razpošiljanje lista).

Prejemajo se za plačilo vsakega izdanka (tudi v neslovenskem jeziku).

Plača se za vsako natisno vrsto 5 sold., če se omenila samo enkrat natisne, če dvakrat, 8 sold., če trikrat, 10 s. v. a. — Povrh tega še vsak krat 30 s. za štampilj.

REDNIK

za domače, slovenske in občne potrebe.

V Gorici, v sredo 8. aprila 1868.

Izhaja vsak petek.

Velja po pošti pošiljana za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 60 s., za četrt leta 80 s. Kdor sam pošlje, plača za celo leto samo 2 g. 50 s., za 1/2 l. 1 g. 30 s., za četrt. l. 70 s. Naročilna pisma in reklamacije naj se pošiljajo vredništvu.

Posamni listi se prodajajo v Gorici v bukvarnici K. Šohar-Jovi na Travaliku po 5 soldov.

Zavoljo naslednjih svetih dni je prišel ta list že v sredo na svetlo.

Državni zbor.

Zbornica poslancev. Hvala Bogu, da so se spravili enkrat domú! Ne le, da človeka vsega omamijo in zmotijo s svojimi brezkončnimi govori in ogromno tvarino, ki jo dan za dnevom v stenografskih zborničnih zapisnikih in v časnikih nakopičijo: nar večjo sitnost prizadevajo nam nbozim todnikarjem. Kaj hočemo mi početi s svojimi malimi listi in tesnimi predalčki? Nihče ne bi veroval, kakó težko je šantati deset milj za velikimi časniki, brez upanja, da bi jih kedaj dohiteli. In, če zbornično obravnave že navadno sila težko zmagavamo, kaj poročemo še le o preteklem tednu? Kakor za vadljo je hitela zbornica poslancev zborovati. Seja dopoldne, seja popoldne; postav in paragrafov, da se bravcu že v glavi meša: povej, povej zdaj časnikar, kaj se je obravnavalo! Poskusimo! Obravnaval se je, kolikor se spominjamo, konkurzni red (to je postava zastran sklicanja upnikov, kedar pride kdo na hoben, kedar „falira.“); postava zastran nove političke in sodnijske uravnave (organizacije) dežel, vsled ktere se ima ločiti političko (administrativno) opravilstvo od sodnijskih zadev. Namesti sedanjih okrajnih gosposk (becirkov) se napravijo veliko voča okrajna glavarstva (Bezirkshauptmannschaften *); sodnije pa

* Naš deželni zbor je nasetoval za goriško - gradiško grofijo

Podlistek.**Obred vstajenja Kristusovega**

na veliko saboto v Ogleji v predtridentinski dobi.

Kakor mika sinove in vnuke vedeti, kako so živeli, kaj in kako delali, kakšne šege in navade so imeli očetje njihovi, dedje in preddedje: tako mora biti zanimivo potomcem, vedeti, kakšen je bil nekdanji život družbinski, život raznih skupščin: državni, občinski, šolski itd. Sploh mikavno pa mora biti poznanje zunanjega življenja in oblik, po kterih se izrazuje in razodeva, — tistega občestva, kteremu pravimo „cerkev“. Versko in cerkveno življenje v raznih časih, sosebno kakor se razodeva po bogočastji in njega šegah, mora biti vsakemu kristjanu zanimivo. To je gotovo nar važnejši oddelek kulturne zgodovine. Če je pa že vse pozornosti vredno javno občecerkveno življenje prešlih dob, tim več mora zanimivati nas vnuke, naš mlajše častiljivo stare matere — cerkve Oglejske, da vemo, kako je bilo v tem oziru v našem starem Ogleji v predtridentinski dobi.

Lani se je lotil vrednik obredoslovske razprave pod naslovom „Ritus patriarchialis“, ali „staroglejski obred“, moral jo je pa opustiti, ker mu je tvarina pod peresom ogromno rasla in je ni mogel več stlačevati v pretesne predale „Domovine“. — Veliki teden lanskega leta sem podal iz dotične razprave odlomek, v kterem so popisane šege staroglejske veliki četrfek in petek; letos sem se namenil podati kratek posnetek šege tako imenovanega „vstajenja“ velike sabote.

Drugi obredi velike sabote so bili tudi v marsi-

ostanejo — same — brz, ko ne povsod tam, kjer so zdaj združene s političko okrajno gosposko. — Velevažna je tako imenovana medverska ali interkonfesijska postava, to je, postava, koja določuje in uravnjuje razmere med eno vero in drugo v državi. Država kot država, — pravijo prijatelji te postave — nima nobene vere, ali ona mora skrbeti za vse vere enako, varovati vse. Prednosti ali privilegijev ne sme imeti nobena vera; katoliška n. pr., koja je bila dosedaj, kot vera večine prebivavcev, vladajoča, naj imenitnejša, bo po tej novi postavi enaka drugim veram, enaka judovski — S to medversko postavo je postavilo novo svobodnjaštvo avstrijsko krono letos obravnavanim verskim postavam, zakonski in šolski namreč. Te 3 postave so zdaj nova nesveta trojica avstrijska, novi svobodnjaški evangoli. Sicer pa mora medversko postavo še gosp. zbornica pretresti in vse mora cesar potrditi. — Več o teh in drugih rečeh drugoč.

V zbornici gosposki nič zanimivega.

Obe zbornici sta zdaj odloženi; poslanška se snide 20. aprila; gospojaka ne ve še, kdaj.

Dopis.

V Ribemberku 2. aprila. Žalostna osoda je našo sronjo zadela: nemila smrt nam je pobrala, kar smo nar bolj ljubili in čislali, — pobrala nam je našega

4 okr. glavarstva: v Gorici, v Tominu, v Sežani in Graditci (za vse Labe). Kar je bilo dosedaj Slovencev pod laškimi okrskji, uradi, bodo spadali vsi pod slovenska glavarstva. Vr.

čem različni od današnjih, pa vendar ne toliko, kolikor „vzdigavanje iz groba“. Izmed razlik družih opravil naj omenim nemogredé samo to: Pred blagoslovljanjem ognja so se peli spokorni psalmi; o prižiganji sveč na trirogljati stalnici se je razun „Lumen Christi“ tudi še nekaj družega pelo; na velikonočno svečo je napisal duhovnik letnico včlovečenja Gospodovega; molitev je bilo pri vseh obredih mnogo od sedanjih različnih; litanije po blagoslovljenji krstne vode so bile vse druge in v pesem složene; z novoblagoslovljeno krstno vodo so vselej koj krstili in sicer patriarh (ali obrednik) troje katekumenov, ostale pa ktorí drugi duhovnik; zvonili so ali po odpetih litanijah ali pa po opravljenem krščevanji itd. itd. — Jutranjice in maša, kakor je znano, je bila veliko saboto po noči. V Ogleji so bile te še šege zapovedane, toda so se v raznih dobaš spreminjale: Presv. Rečno Telo *, ktero je bilo na veliki petek v grob položeno, (kakor je v lanski „Domovini“ od 17. aprila št. 16 povedano) se je preneslo pred ponočno službo Božjo na veliki altar. Vstalo je v ta namen in prišlo na tihem v cerkev nekaj duhovnov z obrednikom in pa tisti (svetni) ključar, kteri je bil v petek Božji grob zapečatil. Pred odprtim grobom (tabernakeljno) so odmolili 3 psalme; obrednik je pokadil sveto razpelo, in vzal ga iz groba pustivši notri tančice in potno ruto: Križ in sv. R. T. so prenesli v

* V starejih časih so devali sv. R. T. na prvi križu in povijali je s svilno ali kako drugo tančico, v poznejši dobi pa so nesli križ posebej in sv. R. T. v pušici tudi posebej v Božji grob. Na to poslednjo šego se nanaša velikosabotni obred, kterega tu popisujemo. Pz.

občno spoštovanega župnika, prč. gosp. Janeza Nep. Pirca, kateri so po kratki bolezni, prevideni z vsemi ss. sakramenti za nmirajoče, 29. šusca, ob deseti uri zvečer v Gospodu zaspali.

Služili so pri nas kot župnik od leta 1850. Bili so pravi dušni pastir, kajti opravljali so svoja opravila in dolžnosti do pičice na tanko, v druge reči pa se niso vsa leta nikoli spuščali; edina njih in resnična želja in skrb je bila, cerkev lepšati in službo božjo povikševati. Hvaležna jim ostane vsa naša srenja na veke; pokazala je tudi to hvaležnost pri pogrebu 31. šusca zjutraj. V torek, t. j. 31. zjutraj so se začeli shajati ljudje od vseh krajev in okoli 9. ure je bilo naše tržišče natlačano kakor o kakem semnju; pred farovžem je bila glava pri glavi tako, da je bila videti množica, kakor nemirno morje; — vse je skušalo še enkrat mili obraz ranjcega gosp. župnika videti in jih z blagoslovljeno vodo poskropiti, toda vse zastoj — stiska je bila prevelika. Ob 10. uri pričejo visoko častiti gosp. dekan in kanonik Komenski z petnajstimi družimi čast. duhovni, spremljajo ranjcega v lepem in rednem sprovođu v farno cerkev, kjer so po odpetih mrtvaških jutranjicah črno mašo imeli na velikem altariju, med tem ko so na stranskih oltarjih družni g. duhovniki neprenehoma črno mašo brali. Po dokončanem opravilu so vzdigneno spreved proti pokopališču in sicer v tem le rodu: Za križem je šla lepo vyrstena šoleka mladina obojega spola, za njo drugi možki spol, tik pred duhovnimi celo srenjsko starešinstvo; za trugo, katero so štiri mladenči nesli, so bili naš milostljivi gospod grajščak, grof Lanieri, z vsemi svojimi uradniki v prazničnem (paradnem) oblačilu, za temi pa je sledil ženski spol. Na pokopališču stopijo visoko častiti gospod kanonik na napravljeni oder ter o ranjcem gospod župniku nekaj besedle spregovore tako, da ni bilo očesa, da bi ga ne bila britka solza zalila. Bog daj ranjcemu večni pokoj. Vočni jim spomin!

Domači novičar.

[Red svetih obredov (opravit) 3 zadnje dni velikega tedna in na veliko noč v veliki cerkvi in pri sv. Ignaciji v Gorici]. V sredo popoldne ob 4. urah: jutranjice (proti 4 1/2 žalostnice Jeremijeve; h koncu, okoli 5 3/4. Misere). Ravno tako tudi v četrtek in petek popoldne. — V četrtek ob 9. sv. maša; med mašo po povzdigovanji narpopred blagoslavljanje svetega olja za bolnike; po sv. obhajilu pa družih dveh olj, sveto krizmo namreč in krstnega olja. Po maši procesija k božjemu grobu; večernice (na tihem); potem okoli 11 1/2 umivanje nog in slačenje altarijev. — V petek: Ob 6. uri

procesiji in peli „Surrexit pastor bonus, qui posuit animam suam“ (vstal je od mrtvih dobri pastir, kateri je dal svoje življenje). V koru (pred vel. altarijem) je zapel obrednik V Surrexit Dominus vere. R. (odgovor) Et apparuit Simoni (Vstal je Gospod resnično in prikazal se Simonu) in molil na to 5 molitev, katerih prva je naša sedanja mašna velike sabote. Potem še le je zvonilo k jutranjicam. —

V nekterih dobah je bil obred krajši kot popisani, v nekterih daljši. Prihodnjič na dalje.

Na smrt obsojen.

(Poslovenil — ah. — Dalje.)

Nikdo ni mogel v prvem trenutku na vprašanje odgovoriti, ker je bil obraz ves s krvjo zalit; ko so pa iz bližnjega studenca vode prinesli in mu usirjeno kri oprali, spoznali so tistega tujca, kateri je bil prej šnji dan v vasi, in kateri je vpraševal, ali ne bi bilo zemljišč na prodaj.

„Hotel je tudi gospoda župnika obiskati“, reče eden; „šel sem z njim v farovž, pa gospoda ni bilo doma. Pustil je pri njem listek i rekel, da se gotovo danes ali jutri vrne, ker so gospod župnik njegov star prijatelj. Pozneje pa ga nisem več videl.“

„Tukaj so bukve“, pravi drugi. Dvigne jih začuden, da jih vstričniku rekoč: „Latinske so, ne znam jih brati.“

Mož odpre bukve, pogleda na prvo stran in reče: „To je župnikov brevir; tukaj je napisano njegovo ime: Janez V—č. Kako je sem prišel?“

zjutraj slovenska, ob 8. italijanska pridiga. Ob 9 1/2 glavno opravilo („suha“ maša), ktera obstoji iz dveh beril, — „pasijona“, raznih molitev za vse ljudi; med 10 1/2 in 10 3/4 je ginljivo razkrivanje in počestjevanje sv. križa, potem procesija od božj. groba k velikemu altariju; suha maša; konec ob 11 1/4. — Popoldne, po jutranjicah (proti 5 3/4 u.) procesija s križem po cerkvi; potem blagoslov (žegen) z relikvijo svetega križa. — V saboto začetok ob 9. uri; blagoslavljanje ognja; blagoslavljanje velikonočne sveče; — 12 beril iz stare zaveze; precej po 10 uri blagoslavljanje krstne vode; litanije vseh Svetnikov; ob 10. uri in 40 minutih se začne sv. maša, ob 10 3/4 „gloria“ in zadonijo po vsem mestu zvonovi. — Popoldne ob 4 slovesne in vesle velikonočne jutranjice; ob 4 3/4 u. vstajenje. — Na veliko noč po veliki maši podelijo prevzv. knez-nadškof papežev blagoslov (popolnoma odpustek). Popoldne ob 4 u. ital. prid., potem blagoslov.

— (Pri sv. Ignaciji) so jutranjice vse tri dni ob 4 popoldne; sv. maša in slovesno obhajilo v četrtek ob 7 1/2. Opravilo v petek se začne ob 8. uri (slačenje križa ob 9.); zvečer slovenska pridiga ob 7. uri. Vse 3 dni ob 8. u. zvečer „Misere“ pred Božjim grobom. V saboto ob 6 1/2 u. zjutraj blagoslavljanje ognja itd.; zvečer ob 6. u. vstajenje (jutranjic ni).

(„Goreče vprašanje“ v Gorici je udaj — voda). Mesto se množi in, dasiravno je spoljana voda Kronberškega vodotoka po vsem mestu kakor žile v životu, in imamo 7 javnih vodometov ali zajemal in ima vsaka imenitnejša hiša vodo doma, vendar, če kolikaj suša pritisne, pomanjkanja vode trpimo, in to tim bolj, kar g. Ritter svojega vodotoka iz Strašice občinstvu več ne prepušča, ker vode za baryarijo v nekdanji cukrarnici sam potrebuje. To je začelo mestno starešinstvo zelo skrbeti. V seji 4. t. m. se je zastran tega nekaj sklenilo, kar v prihodnjem listu priobčimo.

(Pajti davek v Gorici). Mestno starešinstvo je sklenilo vpeljati po zgledu družih mest ta davek, in sicer po 4 gold. od pose. Temu pa more popred vlada pritrditi.

(Za administratorja v Rihenberg) grč gosp. Štefan Kafol, vodja cerkvene računarije in konsist. svetovavec. — Konkurs za rihenbergsko faro je razpisan do 14. maja.

Slovstvene zadeve.

Književni družbi.

(Matica). Odbor slov. Matice bode 16. t. m. imel svojo 10. sejo. Obravnavale se bodo jako važne stvari,

Možje niso vedeli, kaj bi mislili. Nobenemu pa ni prišlo na pamet, da bi župnik bil morivec. Zdaj so se posvetovali, kaj bi bilo storiti. Na radnje so sklenili, da naj ostanejo nekteri pri truplu, drugi pa da naj gredo po župana.

Kmalu se je raznesla novica po vsi vasi, v vsaki hiši so o umoru govorili, samo v farovžu ne, ker se je vsak bal duhovniku povedati: Vaš brevir se je našel pri umorjenem.

Župan je šel brzo v borovje, in se prepričal, da so mu delavci resnico povedali. Tudi brevir z župnikovim imenom je našel. Nehotečemu je prišla kri na misel, ktero je na župnikovem talarji videl. Pa vendar si je koj sum iz glave izbil.

Ali vč kdo, kako se je klical inječ vpraša. „Leskovec se kliče“, pravi eden izmed delavcev; „meni je sam svoje ime povedal, ko je šel k župniku; pri njem je tudi pustil svoj listek.“

To je župana presunilo.

Pomisli, pa de: „Ostanite vsi tukaj in skrbite, da truplo ostane tako, kakor je; pošljem koj obhodnika k pravici.“

Potem je šel koj dolj po bregu; k farovžu je prišel nar popred. Stopi noter in v župnikovo izbo. Župnik je sedel pri mizi in imel glavo na dlan naslonjeno; bil je ves pobit, in zdelo se je županu, da se ni vedel kam djati, ko ga je zagledal.

„Gospod župnik“ reče mirno, kolikor mu je bilo mogoče, „je li bil večeraj kdo pri vas?“

„Ne“, odgovori mu župnik.

izmed katerih zvonco nosita načrt novih Matičinih pravil, ki so jih razglasile „Novice“, in predlog, naj odbor občnemu zboru nasvetuje, da se Matica loti izdaje slovenskega „naučnega slovnika.“ Že samo zaradi teh dveh predlogov se je nadjati, da se snide mnogo odbornikov, in to tem več, ker je dan jako ugoden zborovanju. „Slovenskega Stajarja“ je došlo toliko rokopisa, da se je že pričel staviti. Matica si je na javni dražbi kupila rokopis „Vodnikovih pesem.“ Odssek za izdavanje knjig, pooblaščen za ta posel, je rokopis izročil g. Levstiku; da ga pripravi za tatis, in ta je obljubil, svoje delo dovršiti do srede meseca aprila. — Tudi za „Letopis“ se je poslalo toliko gradiva, da pojde kmalu v tiskarnico. Naj se torej podviza, kdor misli se kaj poslati, da se spis vrsti na pravo mesto. Spisovanje srbsko-hrvaško-slovenske slovnice je odssek za izdavanje knjig izročil g. profes. Žopiču, in g. M. Cigale je prevzel spisovanje slovenskega „dušoslovja.“ — Rokopis „olikanega Slovenca“ menda tudi kmalu dojde. — Iz bibliografičnega ustava iz Hildburghausen-a je Matici došla jako vgodna ponudba ozir izdaje „slovenskega atlanta“, kteremu je odssek za izdavanje knjig odmeril prav isto velikost, katero ima nemški „Meyerjev atlant“, namreč 12 palcev dolgoti in 12 pulcov širokosti. Za poslovenjenje imen naprosi se g. M. Cigale, kteri odboru ponuja tudi svoj poslovenjeni „Schuberlov početni nauk o zemljepisu“ nauk o zemljepisu.

(Družba sv. Mohora) se veselo množi; od vseh strani jej dohaja veliko novih udov; upati je da bodo njih število letos spet veselo poskočilo. Po mnogostraneji želji se je obrok za pristop v družbo sv. Mohora to leto do 16. tega meseca podaljšal; kdor se pozneje oglasi, odloži se za prihodnje leto. Naj se torej podviza, kdor se še ni vpisal in želi letošnje družbine bukve po nizkej ceni v roke dobiti.

Razpis družbinih daril in vabilo za tekoče leto. V povzdigo domače književnosti in v omiko slovenskega naroda razpisuje družba sv. Mohora za prihodnje leto sledeča darila:

a) sto in petdeset goldinarjev za najboljšo povest v obsegu blizo petih tiskanih pol, kateroj naj se vzame tvarina, če je mogoče, iz domače zgodovine ali vsaj nasloni na njo; čelo djanje naj se tako razplete, da bude delo mikavno za mladež in slovensko ljudstvo sploh. Ako ne pride darila vredne izvirne povesti, podeli se sto goldinarjev najboljšemu prevodu kakor zanimivo nраво-podučne povesti v tem istem obsegu.

b) sto in dvajset goldinarjev za najboljšo gospodarsko delo n. pr. o živinoreji, ratarstvu, bučolarstvu, domačem gospodinjstvu ali o kakem drugem važnišem gospodarskem predelu (razun sadjereje) — v obsegu blizo petih tiskanih pol.

„Mislim, da je nek tujec tukaj, in da je pustil pri Vas svoj listek.“

„Znabiti ko me ni bilo; kuharica se večkrat pozabi naznauti mi, da je bil kdo tukaj.“

Župan stopi k zrkalu; bilo je va-nje več listkov vtaknjenih. Eden mu je strah delal. Vzame ga doli in bere: „Anton Leskovec“! Župnik se čudi, da ga župan v svojo listnico shrani.

„Ste bili li po noči zunaj?“ vpraša dalje.

„Da, bil sem pri stari Magdaleni na gori.“ Župnik se začudi, pa ne kaže svojega nepokoja ter pravi: „Ali vam je morda kdo Vaš brevir ukradil.“

„To ne more biti, ker ga imam zmiraj pri sebi; morda sem ga pri Magdaleni pustil. Pa, ali smem vprašati, zakaj me tako izprašujete?“

Nekdo je na vrata potrkal; bil je vrtnar, kteri je imel v roki prazen denarni pas. Položi ga na mizo, in pravi: „To le sem v vrtu našel“ in odide. Župan vzame denarni pas in vidi, da je na njem ime „Anton Leskovec“ z iglo vvezeno (všito). Nič ni povedal, zakaj da ga je vtaknil v galjufe in se obrne k župniku. Ta ni razumel zakaj župan tako dela; ravnanje njegovo je bilo žalivno, pa župnik ni bil mož nagle jezce. Pohleven, kakor so zahtevale dolžnosti njegovega stanu, ni pazil na žalivne besede, které je župan po njegovem mnjenju nāvlašče govoril in je čakal, kaj mu dalje poreče.

Župan pravi: „To noč je bil človek v borovji umorjen. Vam je li kaj o tej reči znano?“

„Vem, da je bil nekdo umorjen, ker sem bil to noč jaz sam pri umorjenem.“

c) sto goldinarjev za štiri krajše izvirno nраво-podučne pripovedi, vsakaj po 25 goldinarjev v obsegu blizo 2/3 ali 1 tiskane pole; in

d) sto goldinarjev za štiri krajše podučne spise raznega zapopadka, vsakemu po 25 gold. v obsegu 2/3 ali 1 tiskane pole.

Vsi spisi naj bodo prav lahko umevni in zanimivi, da bodo mladino in sploh priprosto ljudstvo slovensko razveseljevali ter jim um in srce požlahtnivali. Vsi rokopisi naj se pošljejo družbi vsaj do 1. decembra 1868 brez podpisanega imena, katero naj se v zapečatenem listu priloži; na rokopis, ki družbi pozneje dojde, ne bo se mogel ozir vzeti. Prisojena darila se izplačajo na Vodnikov dan (2. febr.) 1869. leta.

V Celovcu 1. februarja 1868.

Odbor družbe sv. Mohora.

„Slovenski narod“.

Došla sta nam prva dva lista novoga slovenskega časnika, kteri ima prav primerno ime „Slovenski narod“, ker je vsemu narodu namenjen. Politični njegov program z obema rokama vadi podpisamo, da si ravno se napa dva člena gledé na fakične razmore preidealna vidita, in to sta, poydarjanje čistega (?) federalizma in pa združanje vsah Slovencev v eno administrativno celoto. Kar se poslednjega zahtevauja tiče, so nam na poti primorski Lahi, kterih upliv je večji, kakor bi kdo mislil, potem mnogi predsodki med Slovenci samimi, nar bolj pa glavno načelo federalistov samih: historično pravo. Čehi n. pr. se opirajo nar bolj na zgodovinsko pravico, „tedaj na „stare pravo“, naše zahtevanje pa izvira iz „novoga prava“ („diritto nuovo“), na kterem jo n. pr. opozidana nova Italija. Akoravno je to pravo prav za prav staro, naravno, vendar ne bo hotel nikdo temu pritrlditi, in v takih zadevah se tudi sedanje ministerstvo historičnemu pravu uklanja. Sičér pa gutta cavat lapidem, čas in zdrava pamet utegneta predreti in podreti kifajski zid predsodkov in zadržkov. — Gledé na federalizem kažejo besede: „Vendar se moramo Slovenci udati sedanji osnovi“, da bi „Slov. narod“ morebiti tudi federalizma v dualizmu ne zavrgel. Po naši misli moramo v sedanjih okoloostih na to meriti, da bodo vsaj v dualizmu vsa kraljestva in dežele autonomne in da narodni jeziki djanjski obveljajo. Z eno besedo meriti moramo na to, da neba nemško-madžjarska hegemonija in da obvelja djanjska enakopravnost tudi za Slovane. — Da je „Sl. n.“ tudi cerkveno vprašanje na svojo zastavo zapisal, in da je boče s katoliškega stala in v katoliškem zmislu obravnavati, kaže, da dobro vé, kaj je Avatriji in posebno slovenskemu narodu koristno in potrebno. — Iz srea vzeti pa so nam ti-le

Ta odgovor mu je dal s tako mirnem in priprostm glasom, da ga je župan ves začuden pogledal. Moral je tedaj sam pri sebi reči: „Varal sem se, ker morivec tako ne govori.“ Vesel de župniku: „Vi veste tedaj kaj o tem; to je prav, tako pridemo morivcu kmalu na sled.“

„Jaz ga poznam“ odvrne župnik, „pa vam moram slovesno povedati, da ne bom o njem govoril.“

Župan ga zopet pogleda; to molčanje mu nič kaj ne dopade. „Nimate prav, da molčite,“ reče, „ker je dolžnost vsakega človeka pomagati, da se morivec zasledi, in pa to je tudi Vam v prid, da vse odkritostreno poveste.“

„Kako to?“ reče duhovnik.

„To vam povem! Vaš talas je okrivavljen, Vaš brevir so našli pri truplu, listek umorjenega Antona Leskoveca le bil za Vašim zrkalom, njegov denarni pas je bil na Vašem vrtu najden!“

„Anton Leskovec“, vsklikne župnik vas prestrašen, ker ta Leskovec je bil njegov prijatelj od mladih nog.

„Da, tako se kliče“, reče župan pazljivo nanj glede, „listek i pas to dokazujeta.“

Duhovnik ni bil v stanu to strašno razodetje prebaviti, kri mu jaune po glavi vretli; meša se mu in zgrudi se na tla.

„Ta je moč slabe vesti,“ šepa župan in gleda zaničljivo na onemoglega. „To je strasno“ si misli, „da je ravno župnik morivec; kaj porečejo vaščani, če pride njih duhovni pastir pred sodnika!“

(Dalje prih.)

stavki: „Propad Avstrije — mi nismo te besede niti iznašli, niti prvi izrekli — bil bi bojé propad razkosanega slovenskega naroda, naj bi nas že podedovala deželoplepna nova Italija, ali oklenila železna roka Pruska“.

„Avstrijsko cesarstvo je za nas Slovence zavetje, v katerem si zamoremo rešiti in ohraniti svojo narodnost in na tej podlagi dospeti do naj večje omike, do blagostanja in prave svobode“. „Tedaj se bo skazoval „Slovenski narod“ vselej zvestega Avstrijanca“. — Resničnost prerokovanja zastran naše osode, ko bi — kar Bog obvaruj — naša država razpadla, čutimo nar živješe mi Goričani. Nam vedno v ušesih doni: Ali Avstrijanci, ali osodo benečanskih Slovencev; ali v Avstriji živeti, ali vsaj životariiti, ali v Italiji poginuti. Izvolitev nam torej ni težka: Avstrijanci z dušo in telesom! Bodi Avstrija kakoršna koli, mi smo na njo priklenjeni; nasproti narodni pogubi je ona, naj bo kakoršna koli njena osnova, vendar le manjše zlo. Toliko o programu. Želimo, da bi ga „Sl. n.“ vspešno, srečno in zvesto izvrševal. Da bodo pa z vseh delal in da svoj cilj doseže, svetujemo mu dvoje: ogiba naj se kakor gada „osebnosti“ in „skandal-artikeljnov“! Prva dva lista obsegata dokaj tehtnega blaga. List 1. ima vse polno jedrnatih dopisov, 2. razun dopisov te-le predelke: „Državni zbor“, „politiški razgled“, „razne novice“; Slovtvo: „Nasvet, kako bi se slovtvena delavnost med slov. prijatelji bolj pospeščevala“; „ali so Kranjci Ilirci?“ V „listku“: „pisma o slovenski literarnosti“.

Tisk. pravda

„Slov. Gospodarja“.

28. marca se je končala v Celji kazenska razprava proti mariborskemu „Slovenskemu Gospodarju“ zaradi sestavka „Slovinci“ v l. 2. 9. jan. t. l.; zagovornik dr. Srnc. Odgovorni vrednik dr. Matija Prelog je kriv spoznam zanemarjenja dolžne pazljivosti in skrbi ter obsojen, da ima plačati 30 gld. kazni in izgubiti 60 gld. zalogo (kavcije). Tudi mora povrniti sodnijske stroške. — Zoper to razsodbo je oglasil pritožbo.

Prirodopisne stvari.

Govoril prof. F. Krahan v čitalnici goriški.

(Konec).

Kako da se po kemijskih pravilih pretvarjajo v rastlino došle prvine, ne vemo doslej nič gotovega. Samo slednji rezultati so nam znani, — to je, samo to vemo, da stvarja rastlina iz hrane celuloze, to je, pravi lesni snov, sladkor, amylum ali moko, gumi, smole, razne barvine substancije in nekatere zveze z gnjilcem.

Solnča svetloba ima velik bistven vpliv na kemijsko pretvarjenje v rastlini, tako da se po dnevi skoraj nasprotno temu godi, kar po noči. Rastlina izpuhuje čez dan po majhnih razporcih na površji peres kislic, in sprejema na mesto tega ogelnokislic. Po noči pa dela nasprotno, oddaja namreč ogelnokislec in srka v sebo kislec.

Zato nas tako prijetno oživlja poleti senca dreves, v tem ko nas glava boli in čutimo slabost v vseh udih, ako smo prebili noč blizo kacega gozda. Ako bi ne bilo rastlin, ki ubranijo preobilno nabiranje škodljivega ogelnokislica v atmosferi, porabivši ga same, ne bi mogli ne ljudje ne živali bivati na svetu. Nasproti pa živalstvo zelo pospešuje rast zelišč in dreves, ker stvarja vedno z dihanjem, prebavljanjem in gnjitiem ogelnokislec in amonjak, o katerem se živijo rastline. Tako ste živalstvo in rastlinstvo neločljivo združeni. Tudi človek je, čeravno ga vzvišuje dah čez vse druge stvari, samo en člen v ozki zvezi neizprosljivega naravnega zakona.

Do zdaj nismo še povedali, čemu so mineralne substancije v rastlini. Ne moremo jih sicer imenovati v tistem pomenu bistveno hrano, kakor so ogelnokislica in amonjak, vendar ne bi dosegla rastlina brez njih namena svojega življenja, ne bi mogla namreč zrediti cvetja in sadu. Mnogotere skušnje nas učijo, da rastline samorevno životarijo brez kremenove kisline in brez apnenca, brez kalija, natrona in magnezije, ker ostanejo vedno blede, šibke in slabe. Mnogim rastlinam, n. p.

travam, je obilo kremenova potrebno. Celo na stvarjenje organikih substancij v rastlini, imajo mineralni deli povzete hrane važen vpliv, kakor kažejo skušnje.

Toda rastlina biva pri povzivanji ali sprejemanju hrano popolnoma pasivna, kajti sprejemanje se opira, kakor smo slišali, na splošna fizična pravila. Po isti poti, po kateri vhaža v rastlino vgodna hrana, prihajajo v njo tudi škodljive substancije, ki ji vzrokujejo smrt, ker si nemore rastlina izbirati po svoji volji živeča kakor žival. Samo od kakovosti prepuščajoče kožice na majhnih korenincah je odvisna kolikost in so odvisne druge lastnosti sprejetih mineralnih substancij.

To, česar nemore rastlina ali porabiti, ali kar se loči sled kemijskih procesov, izpuhuje večidel plinaste snove, spušča namreč po majhnih razporcih na površji peres, drugi pa, posebno mineralni, ostanejo v organih rastline toliko časa, dokler ti organi ne odmarjejo.

To so poglavitna pravila, po katerih se redi rastlina.

Drobtince.

Kako dolgi so državni dolgovi v srebernem denarju? — Dolg avstrijske države iznese tri tisoč šest in štiri deset milijonov, to je v srebru nekaj več kot 1015 milijonov novih zveznih tolarjev. Tolar pa meri navprek 41 milimetrov. Tedaj stori 1015 tolarjev eden poleg drugega položenih verigo ali vrsto, ki je 41 milijonov, 628 tisoč, 666 metrov dolga; in ker znaše 7407,41 metrov eno zemljepisno miljo, storili bi omenjeni tolarji 5619 milj dolgo verigo, ktera bi ne samo vsa zemlja tam, kjer je nar širokejša, to je na ravniku (ekvatorju) obsegla, — ampak bi je ostal še en kos, kateri bi bil 219 milj dolg. Zemlja pa bi na ekvatorju obroč obsegal, kateri bi štel 5100 zemljepisnih milj. — Ta iz tolarjev narejena veriga bi tehtala 752,098 centov srebra. Ni tedaj čuda, da državni dolg tako strašno Avstrijance tlačí.

Francoski dolg je še za tretjino, severno-amerikanski za polovico večji, nego avstrijski. Kaj pa poročemo o angleškem! Velikan je med vsemi družimi. — Ako bi hoteli izračunati znašek vseh dolgov, ki jih imajo velike in majhne države, mótlo bi nam se v glavi zaradi neizrekljivo velikega števila, in strašnih obresí, ki spodjedajo blagostanje narodov, kakor črv, ki neprenehama grudi in grize. Nar žalostnejša reč pa v tem je ta, da se rābijo ti neverjetni iznoski ne za blagostanje človeštva, — ampak da bi narod naroda ugonobil — za vojsko in moreče orožje!

Kteri kraj v Avstriji je zdaj najiminitnejši? Kanal na Goriškem. Zakaj? Zato ker je prvi, ki je poslal zbornici poslancev peticijo, naj bi se namenjeni davek na premoženje ne naložil, naložil pa naj bi se raji na pramoženje — cerkveno. Proti naloženju davka na premoženje je ves svet, in prosila so za to tudi druga mesta in zastopstva, ali o cerkvenem premoženju je naš Kanal prvi zini. Naš goriški poslanec dr. Pajer je to peticijo v zbornici predložil. (Veste pa kakšni Kanalci so omenjeno prošnjo skovali? To povemo o drugi priliki.)

Umrli v Gorici.

2. li. m. Antonija Renner, 41 l., možička, za hibo pri arcu; Al. Moreli, 80 l., krčmar za starostjo; Amos Novak, 84 l., možička, za starostjo.

Borsni kurs na Dunaji 6. aprila. Metaliques 56:50; narodno posojilo 57:35; London 115:95 adžjo srebra 113:35; cekini 5:52 1/2.

Oglasnik.

Podpisani ima na prodaj

štajarskega semena svilnih črvličev (kavaličjev)

nar bolje sorte po 3 gold. ončo.

A. V. Jona.